

EEN BEKNOPT GESCHIEDENIS VAN DE FOEF

Hoe werd en wordt er wereldwijd gekeken naar de vulva en de vagina? Al sinds Adam en Eva zijn de vrouwelijke genitaliën een bron van controverse, angst en verheerlijking.

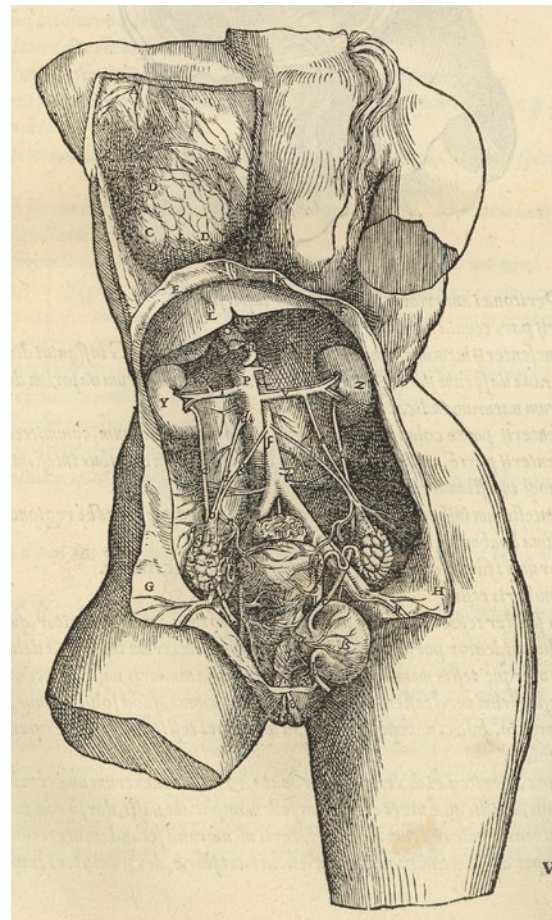
ONDERONTWIKKELDE PIEMEL

VAGINA, VULVA, SCHEDE, KUT, foef, flamoës, poes, punani, poenie, yoni, voorbips, plasser, spleetje, doos, muts, mossel. Er zijn talloze benamingen voor de vrouwelijke genitaliën. En dat zegt wat. Hoe meer woorden ergens voor zijn, hoe groter de controverse. Hoe we ergens over denken, bepaalt hoe we erover spreken – en andersom. Geslachtsdelen, en dan met name de vagina en vulva, worden al eeuwenlang getaboëiseerd. Rachel Spronk, docent en onderzoeker antropologie aan de Universiteit van Amsterdam: “Je ziet het al aan de verbeelding van Eva en Adam. Ze zijn volledig naakt, op een vijgenblad voor hun geslachtsdelen na. Na het eten van de appel werden ze uit het paradijs gezet en schaamden ze zich voor hun naakte lichamen. Dat is een hele belangrijke culturele stempel die het christendom al eeuwenlang op ons drukt.”

Lange tijd was er weinig kennis over de menselijke anatomie. Tot de zestiende eeuw

waren ideeën erover gebaseerd op die van zoogdieren. Pas toen de Vlaamse arts Vesalius begon met het ontleden van menselijke lichamen ontstond er een beter beeld van hoe we er precies van binnen en buiten uitzagen. Hij publiceerde in 1543 *De humani corporis fabrica libri septem*, met tekeningen en beschrijvingen, óók van genitaliën. Dat laatste was een grof schandaal volgens de kerk. Veel plaatjes van vooral vrouwelijke geslachtsdelen die in boeken verschenen, werden bedekt of eruit geknipt.

Lang werden vrouwen gezien als een soort rare, onderontwikkelde mannen, schrijft de Amerikaanse historicus en seksuoloog Thomas Laqueur in het boek *Body and Gender from the Greeks to Freud* (1992). De vrouwelijke genitaliën zouden een soort afwijkende versie zijn van de mannelijke geslachtsorganen; de vagina was een naar binnen gevouwen penis, de

TEKST MEREL REMKES

VAGINA DENTATA

DAT WE DENKEN dat vulva's en vagina's iets zijn om je voor te schamen, komt voort uit het idee dat het vreemde, enge, zelfs gevaarlijke dingen zijn. Al in de twaalfde eeuw waren er populaire Franse fabels die verhaalden over pratende vagina's, alsof het autonome entiteiten zijn met een eigen persoonlijkheid. Dat schrijft de Britse hoogleraar Emma Rees in haar boek *The Vagina: A Literary and Cultural History* (2013). Nóg een stapje gekker zijn de mythes van de vagina dentata. Dit horrorbeeld van een vagina met tanden

zou staan voor de angst voor castratie. Het opmerkelijke is dat de mythe wereldwijd verspreid is, onder culturen die geen contact met elkaar hadden, van Mexico tot India en Nieuw-Zeeland. De Nandi in Kenia zien de clitoris als een soort tand, die moet worden verwijderd. Volgens Rees heeft de vagina dentata-mythe het idee gevoed dat vrouwen (gewelddadig) onderworpen moeten worden.

“Er is een soort oerangst voor de kracht van een vrouw en haar vagina”, zegt UvA-docent Rachel Spronk. “Al het leven komt ervandaan en iedereen is met enorm geweld ter wereld gebracht. Ondanks deze essentiële en dagelijkse waarheid moest vrouwelijke seksualiteit altijd maar weggepoetst of onderdrukt worden. Als je ergens bang voor bent, dan denk je dat het helpt als je het afdoet als zwak, vies en problematisch.” ●

FOTO DAAN DE BONS

eierstokken zaadballen.

De clitoris werd pas aan het einde van de zestiende eeuw voor het eerst gezien als normaal onderdeel van de vrouwelijke anatomie. Daarvoor dacht men dat alleen interseksuele personen (toen 'hermafrodieten') er een hadden. Rond 1901 werd de clitoris opgenomen in *Grays Anatomy*, het Engelse standaardwerk voor de menselijke anatomie. Maar die vermelding verdween weer in 1948, omdat het lichaamsdeel geen duidelijke praktische functie had – en puur seksueel genot was natuurlijk moreel verwerpelijk. Dat de clitoris niet slechts een 'gevoelig knopje' aan de buitenkant is – zoals nog steeds in veel biologieboeken staat – werd sinds de zeventiende eeuw steeds opnieuw ontdekt en vergeten. Pas in 1998 werd algemeen bekend dat de clitoris zich aan de binnenkant van het lichaam in twee delen splitst, die nog zo'n acht centimeter doorlopen langs de vaginawand. ●

“Pas in 1998 werd algemeen bekend hoe de clitoris eruitziet”

LINKS

Tekening uit *De humani corporis fabrica libri septem* van Vesalius 1543.

RECHTS

De Venus van Hohle Fels is een 35.000 jaar oud standbeeldje van een naakte vrouw.

HEILIGE BRON

DE VAGINA EN VULVA SPELEN OOK EEN POSITIEVE ROL in mythen en verhalen. In haar boek *The Story of V: Opening Pandora's Box* beschrijft de Britse schrijfster Catherine Blackledge hoe de vrouwelijke genitaliën eeuwen geleden al werden vereerd. In het oude Griekenland werd elk jaar het Thesmophoria-festival gehouden, ter ere

van godin Demeter en haar dochter Persephone. Om de vruchtbaarheid te vieren werden *mylloi* uitgedeeld; driehoekige baksels in de vorm van een vulva, met sesamzaad en honing. In de Indiase mythologie wordt de vagina – of *yonī* – gezien als de heilige bron, de oorsprong van alles, en dient zij daarvoor aanbeden te worden. In de Hawaïaanse mythologie liet Kapo, de godin van vruchtbaarheid, zien hoeveel kracht vrouwelijke geslachtsdelen hebben door haar vliegende vagina naar een man te gooien die haar zus dreigde te verkrachten. Dan zijn er nog de Sheela na Gigs, vrouwelijke gebeeldhouwde figuren met uit de kluiten gewassen vulva's. Ze zijn door heel Groot-Brittannië en Ierland maar ook in de rest van Europa te vinden, op kathedralen, kastelen en andere gebouwen, ter bescherming; ze zouden slechte lieden op afstand houden. ●

VULVAKANO

OM HET TABOE RONDOM VULVA EN VAGINA

te doorbreken, zijn er allerlei initiatieven en kunstprojecten. In Londen is eind 2019 een Vagina Museum geopend. Er zijn fotoboeken gepubliceerd met afbeeldingen van vulva's in diverse soorten en maten. De Japanse Megumi Igarashi maakte met een 3D-printer een enorme, knalgele versie van haar vulva, die ze gebruikte als kano. Zulke projecten zorgen voor opschudding of hilariteit. In porno zie je genoeg vulva's langskomen, maar als vrouwen er zélf voor kiezen die van hen in het openbaar te tonen, als entertainment, kunst of activistische daad, dan is de controverse groot.

Misschien moeten we beginnen bij onze taal. Volgens seksuoloog Goedele Liekens zouden we een andere naam moeten geven aan de schaamlippen, er is namelijk niks om je voor te schamen. Ze lanceerde de website trotslippen.be om lezers uit te nodigen mee te denken. Er zijn verschillende alternatieven geopperd: venuslippen is de populairste tot nu toe, maar ook pretlippen, foefflappen, klapdeuren, vleesvlinders en hemelpoortjes worden genoemd. ●

CORRECTIE

OP VEEL PLEKKEN TER WERELD wordt vrouwelijke seksualiteit nog steeds als bedreigend ervaren – als iets wat bedwongen en onderworpen moet worden, bijvoorbeeld door middel van besnijdenis. Bovendien schamen veel vrouwen zich voor hun vulva. Ze denken dat die van hen afwijkend is en voelen zich onprettig over de vorm, de geur of de smaak. Ze weten nauwelijks hoe een 'normale' vulva eruitziet, of eigenlijk: dat die helemaal niet bestaat. Hoe groot de diversiteit is in lengte, breedte, vorm, kleur, textuur, verdeling van haar.

Porno heeft ervoor gezorgd dat mensen denken dat de vulva er maar op één manier hoort uit te zien: vrijwel kaal, schoon, roze, met de binnenste schaamlippen bescheiden ingestopt tussen de buitenste. Het aantal schaamlipcorrecties nam in 2016 dan ook wereldwijd toe met 45 procent ten opzichte van het jaar ervoor, bleek uit onderzoek dat de International Society of Aesthetic Plastic Surgery uitvoerde in 106 landen. Bij een belrondje van RTL Nieuws in 2017 langs 52 Nederlandse klinieken zeiden er 19 dat ook zij een stijging zagen in verzoeken om *labiaplasty*.

Het geeft toch te denken. Vrouwenbesnijdenis wordt weggezet als barbaars, maar ondertussen laten vrouwen hun schaamlippen verkleinen of vagina versmallen. In hoeverre kun je in het ene geval spreken van dwang en indoctrinatie en in het andere geval niet? ●

“Besnijdenis is indoctrinatie en schaamlipcorrectie niet?”

VULVAPORTRET / Bevallen

‘Ik mocht niet aan mijn *cho-cho* zitten’

SAMARA MORTADA (34), COMMUNICATIEANALIST bij UN Women, uit Dhaka was eind twintig toen ze haar vulva echt leerde kennen. Daarvoor waren een bevalling, levenservaring en amateurtoneel nodig. Met een dikke buik droeg ze zeven jaar geleden een stuk voor over een bevalling in *De Vagina Monologen*.

“Ik wist dat bevallen iets groots was, met veel emotie en fysieke inspanning, maar het stuk deed me niet zoveel, ook al was ik zelf zwanger.” Dat veranderde na de geboorte van dochter Ayra, die nu zes jaar is. “Het was overweldigend en er gebeurt zoveel met je lijf. Ik was alleen, zonder man of familie, die mochten er niet bij zijn. Wel werd ik erna overladen met complimenten. Eigenlijk golden die voor mijn vagina, al zei niemand dat hardop natuurlijk.”

“Alleen tijdens de bevalling wordt het belang van de vagina benoemd, terwijl dat niet haar enige functie is! In Bangladesh praten we niet over onze geslachtsorganen, seksualiteit en behoeften. Ik kreeg vroeger alleen te horen ‘Niet aan je *cho-cho* zitten. Afblijven!’ Dat schept automatisch afstand. Door gesprekken met mijn toneelvriendinnen besef ik dat de vulva een speciaal lichaamsdeel is die je moet leren begrijpen. Ik besteedde er nooit aandacht aan, ook al had ik seksuele relaties en genoot ik daarvan. Ik dacht eigenlijk nooit aan mezelf, aan wat ik wilde en wat niet. Nu wel.”

Voor Mortada is haar vulva nu een bron van genot, zeker sinds ze na haar scheiding begon met masturberen. “Mijn vagina is prachtig. Ze heeft een eigen wil, of het nu om seks of bevallen gaat. Maar na de geboorte heb je nauwelijks tijd voor seks, ook al hunker je ernaar. En hoe minder je het doet, hoe minder je eraan denkt. Maar als je dan weer een keer seks hebt, denk je: ‘Ooohh, wat heb ik dit gemist.’”

In de toekomst zal ze dochter Ayra meegeven dat je jezelf leert kennen via je vagina. “Anders loopt ze iets mis. Ik schaam me niet meer om erover te praten en kan nu zeggen: ik ben feminist, ik houd van mijn vulva!” ●

TEKST HILDE JANSSEN **FOTO** ADNAN WAHID